

WANDELINGEN NAAR DE BERGMEREN VAN DE PYRENEEËN - II

In de Hoge Pyreneeën had ik het dorpje Cadeac-les-Bains in het groene dal van de Neste als uitgangspunt van mijn excursies verkozen. Het Lac d'Oncet ligt er weliswaar niet naast de deur, namelijk 45 wegkilometers oostelijker en 1500 meter hoger, doch met de auto was die afstand via de ruim 1400 meter hogere Col d'Aspin met zijn prachtig uitzicht, in twee uur tijds overbrugd. De naam van het dorpje doet de aanwezigheid van grote hotels en geneeskrachtige baden vermoeden. De werkelijkheid is heel wat bescheidener. Er is maar één bronnetje, dat overigens niet geëxploiteerd wordt. Het ligt achter de keuken van een hotel en doet, wat omlijsting en geur betreft, aan een afvoerputje van de gootsteen denken. Het water is warm en stinkt naar zwavel.

In de omgeving van Cadeac zijn vooral voor landmollusken de excursiemogelijkheden talrijk. Er zijn stille, beboste zijddalen met weinig verkeer. Op de kalkrotten vindt men er de, ook in het dal van de Neste zeer algemene Chondrina bigorriensis, die endemisch is in de Pyreneeën. Zij is groter dan de in heel midden-Europa algemene Chondrina avenacea en is bovendien, ook in het veld, direct herkenbaar aan de van anderen iets hockig samengeknepen mondrand. In het droge voorgebergte van de Oostelijke Pyreneeën, de om zijn rode wijnen befaamde Corbières, kan men deze twee soorten in elkaars gezelschap aantreffen, veelal zelfs nog begeleid door Chondrina farinesi, die geen plooiën in de mondopening heeft. Deze laatste soort is ter plaatse scherp van Chondrina avenacea te onderscheiden, niet alleen op grond van mondbewapening, doch ook van vorm der omgangen, van mondopening en van sculptuur. Elders echter wekt Ch. farinesi door het optreden van allerlei tussenvormen de indruk slechts een variëteit van Ch. avenacea te zijn. Met dit bizarre dualisme dat philatelo-malacologisch denkende verzamelaars tot wanhoop en echte onderzoekende naturen in verrukking brengt, weten de systematici eigenlijk nog geen raad. Over de verwantschap van Ch. avenacea en Ch. farinesi zijn wij in feite nog even weinig ingelicht als onze voorlopers van een eeuw geleden.

Een mooie vindplaats van Chondrina bigorriensis is de verlaten kalksteengroeve langs de departementale weg 45 rechts van de Neste ten Zuiden van Cadeac. De attractie van die vindplaats is, dat men er bovendien enkele endemische Abida soorten vindt, zoals: A. pyrenaea, A. brauni en A. bigerrensis. De vondst van A. brauni was een verrassing. Zij was uit dit dal nog niet bekend en het blijkt nu wel, dat zij een grotere verspreiding in de Franse Pyreneeën moet hebben dan men tot dusverre aannam. Over de buitengewoon interessante groep der Abida's en Chondrina's van de Pyreneeën zou ik nog bladzijden vol willen vertellen - zij het vaak met een ondertoon van onzekerheid wat de identiteit der vele varianten betreft -, doch dat is niet de bedoeling van dit verhaal.

Voor wij teruggaan naar de bergmeren, wil ik nog even de aandacht vestigen op het dekselslakje Cochlostoma crassilabris, waarvan de ronde witte mondrand opvalt en die men talrijk op enigszins vochtige, zelfs granitische en schisteuze rotsen kan aantreffen.

De centrale Pyreneeën leverden mij maar weinig Pisidiums op, wat minder aan de afleiding der landmollusken en mijn ijver lag dan aan de terreinomstandigheden. Nog twee keer heb ik geprobeerd bij het Lac d'Oncet te komen, beide keren vergeefs. De eerste maal ben ik langs de stortbeek naar boven geklauterd, maar bij de rotsdrempel aangekomen, stuitte ik op een dik pak sneeuw dat, met mijn uitrusting, verder gaan onmogelijk maakte. De laatste maal was op 1 juli. Wegwerkers die met springstoffen bezig waren de toegangsweg tot de Pic du Midi begaanbaar te maken, zeiden mij, dat het nog wel twee weken kon duren eer de weg vrij gegeven kon worden. Zo lang kon ik niet wachten. En dus vertrok ik onverrichterzake.

Met Pisidiums had ik veel meer succes in de Oostelijke Pyreneeën, ten dele doordat de oevers van de vele daar door mij bezochte meertjes niet zo steil zijn en voorts doordat de EDF er blijkbaar nog niet veel belangstelling voor heeft. Rond de bijna 3000 meter hoge Pic Carlit liggen op het nogal geaccidenteerd plateau, dat "Désert du Carlit" heet, tientallen kleine meren. Hun afwateringssysteem is vrij gecompliceerd. Er is een aantal, dat de naar de Atlantische Oceaan stromende Aude voedt, een andere groep loost zijn water in de Têt, die in de Middellandse zee uitmondt. Weer andere meertjes zenden hun water, via het systeem van de Ebro, naar Spanje. Sommige liggen voor een wandelaar nog al achteraf, maar er zijn er, waarvan men zonder veel inspanning op één dag een tiental kan bezoeken. Soms liggen twee tot verschillende systemen behorende meertjes slechts enkele minuten ver van elkaar verwijderd, gescheiden door een lage heuvelrug. In deze meertjes trof ik, op een hoogte van ongeveer 2000 meter, in het geheel niet minder dan zeven Pisidium-soorten aan, soms in grote aantallen van, naar berekening, enkele duizenden per vierkante meter. Vijf hiervan waren uit deze bergmeren nog niet bekend.

Het verzamelen dezer mosseltjes is geen heksentoer, zolang er een lage oever en enige slibvorming is. Met de theezeef, gebonden aan de bezemsteel, schepte ik het

- x) Nauw verwant met de malacophilatelisten. Hun geestesinstelling is gelijk. Alleen het object hunner adoratie verschilt.

bodemslik op, spoelde dit enige tijd en deed dan het residu in een linnen zakje. Vooral als er veel stenen op de bodem liggen, komt men daar met een klein zeefje gemakkelijker tussen dan met een grote zeef. In een half uur tijds kan men zodoende honderden exemplaren verzamelen. De zakjes, die uiteraard druipnat zijn, worden aan een touw krachtig rondgeslingerd, waardoor het water er uit zwaait. De natte zakjes, voorzien van vindplaats-aanduidingen, gaan in een plastic zak in de rugzak. 's Avonds wordt het verzamelde materiaal op kranten te drogen gelegd. De volgende ochtend kan alles in droge zakjes gedaan worden en zo bewaard blijven tot men enkele weken later thuis de conservering ter hand kan nemen. Het spreekt vanzelf, dat in die tussentijd de zakjes niet luchtdicht opgeborgen moeten worden. Deze werkwijze bevalt mij uitstekend, maar voldoet natuurlijk niet wanneer men de weke delen op alcohol wil bewaren. Voor determinatie van *Pisidiums* zijn echter droge schelpen het gemakkelijkst. Mijn methode heeft bovendien het voordeel, dat de sluitspieren stevig samentrekken en de doosjes dus gesloten blijven. Niets is tergender dan het uitzoeken van een buisje *Pisidiums* waarvan de gapende doosjes in elkaar haken, wat met aanvankelijke conservering op alcohol wel het geval kan zijn.

In de meertjes rond de Pic Carlit vond ik herhaaldelijk weer *P. hibernicum*, en wel tot 2300 meter hoogte. Maar mijn interessantste vondst was wel *P. lilljeborgii* op ruim 2300 meter in de Etang de Soubirans aan de Noordzijde van de Pic Carlit, waar deze soort alleenbewoonster is en voorts in een aantal iets lager gelegen meertjes, waar zij vergezeld bleek te zijn van *P. hibernicum*. In de nog lager gelegen meertjes wordt *P. lilljeborgii* sporadisch in verhouding tot *P. subtruncatum*, *P. milium*, *P. hibernicum*, *P. nitidum* en *P. casertanum*. Beneden de 1800 meter trof ik *P. lilljeborgii* in het gebied van de Pic Carlit niet meer aan.

De huidige verspreiding van deze "koude" soort omvat het Noorden van Europa en het midden-Europese bergland. Een duidelijk onderbroken of discontinue verspreiding dus. Uit de Pyreneeën was deze soort nog niet bekend, wat de vondsten des te interessanter maakte. Fossiele vondsten in W. België, Nederland, boven-Rijndal enz. bewijzen, dat *lilljeborgii* in het Pleistoceen ook in lagere streken leefde, waar zij nu niet meer voorkomt. In het op 230 meter hoogte gelegen Lac du Bourget, in de Franse Alpen, leeft *lilljeborgii* niet meer. In het Post-Glaciaal blijkt zij echter nog deel van de fauna van dit meer te hebben uitgemaakt, getuige de fossiele en subfossiele vondsten. Kennelijk is zij daar met de wijziging van het klimaat uitgestorven.

(Wordt vervolgd) J.G.J. Kuiper